

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران
دانشکده مدیریت و اطلاع رسانی پزشکی

رساله دکتری (Ph.D) رشته
مدیریت خدمات بهداشتی و درمانی

ارائه الگوی راه اندازی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های
تابعه وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی

استاد راهنما
دکتر احمد براتی مارنانی

استادان مشاور
دکتر سوگند تورانی
دکتر محمود رضا گوهری

پژوهشگر
منصور ظهیری

۱۳۸۶-۸۷

۹۴۳۶۶

۱۷ / ۱۲ / ۱۳۸۶

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

چکیده

مقدمه: کارآفرینی، عامل کلیدی رشد و توسعه در عصر مدرن شناخته شده است به طوری که صاحب نظران از آن به عنوان موتور توسعه اقتصادی یاد می کنند. امروزه نیاز کشور به توسعه کارآفرینی در تمامی عرصه ها و از جمله در بخش بهداشت و درمان بشدت احساس می شود. رویکرد کارآفرینی در این حوزه مستلزم پرورش افرادی است که مهارت های کارآفرینی و نحوه ایجاد کسب و کار را فرا گرفته باشند. راه اندازی و توسعه مراکز کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی زمینه تحقق این مهم را فراهم خواهد ساخت. مطالعه حاضر با هدف ارائه الگوی راه اندازی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی کشور انجام شده است.

روش کار: در این بررسی توصیفی- تطبیقی ضمن مطالعه مبانی نظری، سوابق موجود و ادبیات مرتبط، تعدادی از مراکز کارآفرینی دانشگاهی در کشورهای هلند، مالزی، آمریکا و دانشگاه های تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در ایران با ابزارهای گردآوری داده ها شامل بررسی پایگاه های اینترنتی مراکز کارآفرینی، پرسشنامه و مصاحبه مورد مطالعه قرار گرفت. متغیرهای اصلی عبارت بودند از: مأموریت، اهداف، وظایف، ترکیب نیروی انسانی، واحدها، ساختار سازمانی، برنامه ها (آموزشی، پژوهشی و ترویجی)، منابع مالی، ارتباطات، نحوه ارزیابی عملکرد، نقاط قوت و نقاط ضعف مراکز کارآفرینی مورد پژوهش. سپس با استفاده از یافته های حاصل از مطالعات کتابخانه ای و مطالعه میدانی، الگوی راه اندازی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی طراحی شد و با کمک تکنیک دلفی طی دو مرحله مورد آزمون قرار گرفت و نهایی گردید.

یافته ها: یافته های پژوهش شامل شناسایی مأموریت، اهداف، برنامه ها، ساختار، منابع، ارتباطات، نحوه ارزیابی، نقاط قوت و ضعف مراکز کارآفرینی مورد مطالعه بود که ضمن آن وضعیت کنونی کارآفرینی در حوزه خدمات سلامت کشور نیز مورد بررسی قرار گرفت. با در نظر گرفتن متغیرهای مزبور و همچنین لحاظ نمودن ساختار و تشکیلات دانشگاه های علوم پزشکی و ملاحظه شرایط اجتماعی و فرهنگی و سایر مقتضیات خاص کشور، الگوی راه اندازی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی طراحی گردید.

نتیجه گیری: نتیجه این بررسی حاکی از عدم وجود برنامه های معطوف به کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی کشور در مقایسه با دانشگاه های کشورهای پیشرفته و حتی دانشگاه های تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است که در قالب متغیرهای پژوهش به تفصیل مورد مطالعه قرار گرفت. در راستای جوابگویی به این مهم، الگویی مطلوب برای راه اندازی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی ایران طراحی گردید که شامل مأموریت، اهداف، چارت سازمانی، وظایف واحدها و بخش ها، منابع انسانی و مالی، جایگاه سازمانی، ارتباطات و نحوه ارزیابی

عملکرد مراکز کارآفرینی می باشد. از آنجا که هم اکنون وزارت بهداشت؛ درمان و آموزش پزشکی در حال برنامه ریزی برای توسعه کارآفرینی در حوزه سلامت کشور بوده و راه اندازی مرکز کارآفرینی در دانشگاه های تابعه این وزارتخانه در دستور کار مسئولان این بخش قرار دارد، پیشنهاد می گردد در این راستا از الگوی حاضر بهره برداری لازم صورت گیرد.

واژه های کلیدی: کارآفرینی، مراکز کارآفرینی، دانشگاه های علوم پزشکی

سپاس

فداوندا استایش و سپاس فراوان تو را سزاست که به لطف و
کره خویش و با قلم قدرت خود، جهان هستی را به زیور دانایی،
نیکویی و زیبایی و جامعه بشریت را به زیور علم آراستی تا انسانیت
را تعالی بخش.

بر خود لازم می دانم تا از تمامی عزیزانی که در راه هر چه پربارتر کردن این
پژوهش مرا یاری فرموده اند تشکر و قدردانی نمایم.

تقدیر و تشکر از جناب آقای دکتر احمد براتی که با دلسوزی و متانت در
طول اجرای این پژوهش زحمت راهنمایی این رساله را تقبل کردند

با سپاس فراوان از سرکار خانم دکتر سوگند تورانی که با نظرات ارزشمند
عالمانه و ارشادی خود در جهت پربار تر شدن این پژوهش این مقیر را همراهی
کردند

با تمجید و تشکر از جناب آقای دکتر محمود رضا گوهری که با متانت و
اخلاق فرقه ای نیکو، مشاوره این رساله را عهده دار بودند

همچنین مراتب تشکر خود را از جناب آقای دکتر بهرام دلکشایی به
عنوان استاد ناظر این رساله اعلام می نمایم

تقدیر و تشکر از اساتید ارجمند و ممتزهم آقایان دکتر توفیقی، دکتر
عابدی، دکتر عبادی فر و سرکار خانم دکتر رئیسی که در دآوری رساله با
پیشنهادات ارزشمند خود از هیچ کوششی دریغ نفرمودند.

تقدیم به:

پدر عزیزم که با حمایت و پشت گرمی خود، راه تمصیل علم را برایم هموار نمود

مادر فداکار و صبورم که به حق دعای خیرش عامل پیشرفت من بوده و هست

همسر عزیز و فداکارم که با شکیبایی و حمایت عاطفی وصف ناپذیر خود، مشقت های

ادامه تمصیل را به جان خرید

فرزندانم که در طول دوران تمصیل به ویژه در زمان تدوین رساله با صبر و همکاری خود،

یار و یاور من بودند

خواهران و برادران مهربانم که همیشه مامی و مشوق من در زندگی ام بوده اند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده پژوهش
ج	تشکر و قدردانی
ه	فهرست مطالب
ز	فهرست جداول
ی	فهرست شکل ها
ل	

فصل اول: معرفی پژوهش

۲	مقدمه
۳	بیان مسئله پژوهش
۷	اهمیت انجام پژوهش
۸	اهداف پژوهش
۹	فرضیه ها / سوالات پژوهش
۱۰	دامنه پژوهش
۱۱	امکانات و محدودیت های پژوهش
۱۲	تعریف نظری و عملیاتی مفاهیم و متغیرها

فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش

۱۶	مقدمه
۱۶	بررسی ادبیات و نظریه های مربوط به کارآفرینی
۱۶	چهارچوب نظری کارآفرینی
۲۰	سابقه و سیر تکاملی کارآفرینی در دنیا
۲۲	مکاتب و نظریه های کارآفرینی
۲۴	رویکردهای جدید به کارآفرینی
۲۵	سازمان های کارآفرین

آموزش کارآفرین.....	۲۷
نظام آموزش عالی و کارآفرینی.....	۳۴
دانشگاه کارآفرین.....	۳۶
انکوباتورها.....	۴۸
مراکز کارآفرینی.....	۴۹
کارآفرینی در سازمان های دولتی.....	۵۳
کارآفرینی در خدمات بهداشتی درمانی.....	۵۷
کارآفرینی در کشورها.....	۶۴
کارآفرینی در مالزی.....	۶۶
کارآفرینی در هلند.....	۷۸
کارآفرینی در ایالات متحده آمریکا.....	۸۶
کارآفرینی در ایران.....	۹۷
بررسی پژوهش های انجام شده در ارتباط با موضوع پژوهش.....	۱۰۳

فصل سوم: روش پژوهش

مقدمه.....	۱۱۳
جامعه پژوهش.....	۱۱۳
نمونه پژوهش (انتخاب کشورها- انتخاب دانشگاه ها).....	۱۱۴
متغیرهای مورد بررسی.....	۱۱۶
ابزار پژوهش.....	۱۱۶
تعیین روایی و پایایی ابزار.....	۱۱۷
مکان و زمان انجام مطالعه.....	۱۱۸
روش تحلیل داده ها.....	۱۱۸

فصل چهارم: یافته های پژوهش

مقدمه.....	۱۲۱
مراکز کارآفرینی در دانشگاه های منتخب تابعه وزارت علوم تحقیقات و فناوری در ایران.....	۱۲۲
یافته های حاصل از مطالعه میدانی.....	۱۴۹

- ۱۵۲.....وضعیت کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی
- ۱۵۵.....برنامه ها و فعالیت های مراکز کارآفرینی در دانشگاه های منتخب آمریکا
- ۱۶۹.....برنامه ها و فعالیت های مراکز کارآفرینی در دانشگاه های منتخب هلند
- ۱۷۴.....برنامه ها و فعالیت های مراکز کارآفرینی در دانشگاه های منتخب مالزی
- ۱۷۸.....نتایج حاصل از اجرای آزمون دلفی

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

- ۱۸۳.....مقدمه
- ۱۸۴.....تحلیل یافته ها و الگوی اولیه (پیشنهادی)
- ۲۱۰.....الگوی نهایی
- ۲۲۳.....پیشنهادهای پژوهشگر در باره نتایج حاصل از پژوهش
- ۲۲۶.....پیشنهادهای پژوهشگر برای مطالعات بعدی
- ۲۲۷.....فهرست منابع
- ۲۳۶.....پیوست ها
- .....چکیده انگلیسی

فهرست جداول

شماره جدول	عنوان جدول	صفحه
۱-۲	خلاصه مکاتب کارآفرینی همراه با هدف مدل و جایگاه آنها در دوره عمر سازمان	۲۳
۲-۲	انواع مشوقهای مالی (اعطای وام) مالزی به صنایع کوچک و متوسط تولیدی و صنعتی	۶۹
۱-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه تربیت مدرس	۱۲۳
۲-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه تهران	۱۲۵
۳-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه تبریز	۱۲۸
۴-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه صنعتی اصفهان	۱۲۹
۵-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه شهید چمران اهواز	۱۳۱
۶-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه فردوسی مشهد	۱۳۳
۷-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه شیراز	۱۳۶
۸-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه شهید بهشتی	۱۳۹
۹-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه صنعتی شریف	۱۴۰
۱۰-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه اصفهان	۱۴۳
۱۱-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه صنعتی امیر کبیر	۱۴۵
۱۲-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه علم و صنعت ایران	۱۴۷
۱۳-۴	رتبه بندی نقاط قوت و نقاط ضعف مراکز کارآفرینی تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۵۱
۱۴-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی جان.اف.باوف دانشگاه بایلور (آمریکا)	۱۵۵
۱۵-۴	اطلاعات مربوط به مرکز مطالعات کارآفرینی دانشگاه بابسون (آمریکا)	۱۵۸
۱۶-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه کلرادو (آمریکا)	۱۶۰
۱۷-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دینگمن دانشگاه مریلند (آمریکا)	۱۶۳
۱۸-۴	اطلاعات مربوط به مؤسسه مطالعات کارآفرینی دانشگاه ایلینویز شیکاگو (آمریکا)	۱۶۵
۱۹-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی سول اسنیدر دانشگاه پنسیلوانیا (آمریکا)	۱۶۷
۲۰-۴	اطلاعات مربوط به مرکز کارآفرینی دانشگاه نینرود هلند	۱۶۹
۲۱-۴	اطلاعات مربوط به دانشگاه بین المللی کارآفرینی هلند	۱۷۲
۲۲-۴	واحدهای توسعه کارآفرینی و مراکز تحقیقاتی در دانشگاه های مالزی	۱۷۴
۲۳-۴	اطلاعات مربوط به مؤسسه توسعه کارآفرینی دانشگاه اوتارا مالزی	۱۷۴
۲۴-۴	اطلاعات مربوط به دانشگاه علوم و تکنولوژی مالزی	۱۷۷

۱۷۹	میانگین فراوانی و درصد پاسخهای اخذ شده از کارشناسان درباره ابعاد اصلی الگوی اولیه	۲۵-۴
۱۸۰	فراوانی و درصد موافقت صاحبانظران با ابعاد مختلف الگوی اولیه	۲۶-۴
۱۸۱	میانگین فراوانی و درصد پاسخهای اخذ شده از پاسخگویان درباره برخی از ابعاد الگوی نهایی (مرحله ۲)	۲۷-۴
۱۸۵	ماموریت مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۱-۵
۱۸۶	اهداف مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۲-۵
۱۸۹	وظایف اصلی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۳-۵
۱۹۰	پست های سازمانی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۴-۵
۱۹۱	برنامه های آموزشی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۵-۵
۱۹۲	برنامه های پژوهشی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۶-۵
۱۹۳	برنامه های ترویجی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۷-۵
۱۹۵	جایگاه سازمانی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۸-۵
۲۰۴	نیروی انسانی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۹-۵
۲۰۶	منابع مالی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۱۰-۵
۲۰۸	انواع ارتباطات مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۱۲-۵
۲۰۹	نحوه ارزیابی عملکرد مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب در کشورهای مورد بررسی	۱۳-۵

فهرست شکل ها

صفحه	عنوان شکل	شماره شکل
۲۰	انواع کارآفرینی	۱-۲
۲۳	تاثیر نقش های کارکردی دانشگاه در فرآیند راه اندازی کسب و کار	۲-۲
۵۹	الگوی تلفیقی مدیریت و فرآیندهای کارآفرینی برای سازمان های بهداشتی درمانی در محیط کنونی	۳-۲
۱۰۹	ساختار پیشنهادی کردناتیج و همکاران برای مراکز و آموزشگاههای کارآفرینی	۴-۲
۱۹۶	چارت سازمانی مرکز کارآفرینی دانشگاه علوم پزشکی - پیشنهادی	۱-۵
۲۱۳	چارت سازمانی مرکز کارآفرینی دانشگاه علوم پزشکی - نهایی	۲-۵

فصل اول

معرفی پژوهش

الف- مقدمه

در سه دهه گذشته کاربرد علم مدیریت در علوم پزشکی و رشته های وابسته به حدی بوده است که هم اکنون حتی تصور جدایی این دو موضوع اساسی علم امکان پذیر نیست. هم اکنون متخصصان و دانش پژوهان بسیاری با تکیه بر دانش تخصصی و تجربیات مفید، چه در زمینه علوم بهداشتی و پزشکی و چه در زمینه مدیریتی با تکیه بر اصول یاد شده مهم ترین تصمیم های کشوری و بین المللی در مقوله بهداشت و درمان را اتخاذ می کنند. این متخصصان علاوه بر آشنایی با علوم تخصصی در حوزه فعالیت بهداشت و درمان، از آخرین رخدادهای علم مدیریت آگاهی می یابند و اصول مدیریت نوین را در جهت تعالی سازمان و جامعه به کار می بندند. کاربرد علم مدیریت و سازمان در عرصه بهداشت و درمان بسیار متنوع و گسترده است و در این میان، مقوله کارآفرینی^۱ در بخش بهداشت و درمان و دانشگاه های علوم پزشکی جایگاه خاصی دارد(۱).

مسائل امروز کشورها و سازمان ها با راه حل های دیروز حل شدنی نیست و پیش بینی آینده، مشکلات آتی را حل نمی کند، بلکه باید برای ساختن آینده^۲ اقدام کرد. امروزه شرایط محیطی و قواعد بازی رقابت به حدی پیچیده و مبهم گردیده که کشورها و سازمان ها دیگر نمی توانند تنها با تغییرات اندک در روشها، ساختار، تکنولوژی و عواملی نظیر این، بقای بلند مدت خود را تضمین کنند. لذا کشورها و سازمان های امروزی باید انقلابی در اذهان مدیران و کارکنان خود به وجود آورند تا بطور اساسی مفهوم سازمان، کار، کیفیت و رقابت در ذهن آنها دگرگون شود. در چنین شرایطی به کارآفرینانی نیاز می باشد که بتوانند از طریق خلاقیت و نوآوری، پشتکار، اعتماد به نفس و تحمل ابهام^۳، خون تازه ای را در کالبد کشور و سازمان به جریان بیندازند(۲).

صاحب نظران علوم اقتصادی، اجتماعی و مدیریت بر این اعتقادند که در شرایط کنونی، اصلی ترین منبع برای رشد و توسعه اقتصادی، افزایش بهره وری، تامین پایدار اشتغال و رفع واقعی بیکاری وجود نیروی انسانی کارآفرین است که با ترسیم دورنمای جدیدی از زندگی، ترکیب نوینی

¹. Entrepreneurship.

². Make the Future

³. Ambiguity Tolerance

از منابع محدود را در اختیار بگذارد. وجود چنین منابع انسانی، آینده امیدبخشی را نوید می دهد و به این ترتیب فرهنگ خطر پذیری، رقابت و نواندیشی را ترویج می نماید(۳).

در بخش خدمات، عقیده بر آن است که به دلیل تنوع و تعدد فعالیت های این بخش بویژه در حوزه خدمات بهداشتی و درمانی، می توان از کارآفرینی فردی، گروهی و سازمانی سود جست و بر کارایی منابع و اثربخشی فعالیتها و در نهایت ارتقاء کیفیت و بهبود بهره وری افزود(۴). این مهم در پرتو ایجاد، توسعه و فعالیت جدی و مستمر مراکز کارآفرینی در بخش بهداشت و درمان کشور قابل دست یابی است.

ب- بیان مسئله

تغییر و تحولات اقتصادی- اجتماعی و علمی- تکنولوژیکی گسترده ای که طی دهه های اخیر به وقوع پیوسته، سازمان ها را با چالش های نوینی مواجه ساخته و مدیران و مسئولان سازمان ها را به تلاش در جهت سازگاری و پاسخگویی مناسب واداشته است. در این میان، گرچه مفهوم کارآفرینی از دیرباز در ادبیات و متون اقتصادی به کار رفته بود، اما در رویکردی نوین به عنوان راهکاری مؤثر در مواجهه با چالش ها مطرح شد. به دنبال بسط و گسترش مفهوم کارآفرینی، سایر نهادهای اجتماعی و از جمله دانشگاه ها نیز کارآفرینی را به عنوان ضرورتی اجتناب ناپذیر مورد توجه قرار دادند(۵).

اقتصاد دانان، از کارآفرینی به عنوان موتور توسعه اقتصادی یاد می کنند که می تواند سبب رشد و توسعه اقتصادی کشورها، افزایش بهره وری، ایجاد اشتغال و رفاه اجتماعی شود. به خاطر نقش و اهمیت کارآفرینی و کارآفرینان در روند توسعه کشورها در دو دهه گذشته، دانشگاه های کشورهای در حال توسعه و پیشرفته با توجه به نیازها و امکانات خود، برنامه های آموزشی و پژوهشی ویژه و متنوعی را برای آموزش و تربیت کارآفرینان به اجرا گذاشته اند و حتی در بیش از ۵۰۰ دانشگاه کشورهای توسعه یافته رشته کارآفرینی ایجاد شده است و در برخی دانشگاه ها تا

چهارده گرایش تحصیلی تدریس می کنند. به عبارت دیگر، همچنان که اقتصاد کشورها، قوانین و مقررات و نیازهای بازارکار، تغییر و تحول می یابند، نظام های آموزش عالی نیز تلاش می نمایند تا تغییراتی در برنامه های خود ایجادکنند و با توسعه اقتصادی و بازار کار هماهنگ شوند(۶).

به اعتقاد صاحب نظران، امروزه در حوزه خدمات بهداشتی و درمانی به دلیل تغییرات و تحولات گسترده، فرصت ها و همچنین تعداد کسب و کارهای کارآفرینانه ای که قابلیت راه اندازی دارند، به طور قابل ملاحظه ای در حال افزایش است(۷). اما در به رغم وجود ظرفیت های فراوان در صنعت مراقبت های بهداشتی و درمانی، توجه چندانی به کارآفرینی معطوف نگردیده است که شاید تا اندازه ای به دلیل موانع طبیعی و ذاتی در ساختار و فرهنگ سازمان های ارائه دهنده خدمات بهداشتی و درمانی باشد. از میان برداشتن موانع فوق می تواند ارتقاء فعالیت های کارآفرینانه در راستای توسعه نوآوری مداوم و یافتن منابع جدید درآمدی را تسهیل نماید. از آنجا که چنین سازمان هایی در رابطه با کنترل هزینه ها، تداوم ارائه خدمات با کیفیت، آموزش و پژوهش متحمل فشار زیادی هستند، نیاز به یافتن منابع درآمدی جایگزین، این سازمان ها را وادار نموده است تا روش های ارتقاء فعالیت های کارآفرینانه ای را که با مأموریت های اصلی این سازمان ها همخوانی داشته باشد اتخاذ نمایند(۸).

کارآفرینی در بخش بهداشت و درمان ایران، عمدتاً به شکل واگذاری ظرفیت های بهداشتی- درمانی به بخش خصوصی یا تعاونی و کشف فرصت های شغلی خارج از کشور بوده است، که در غالب موارد بدون مطالعه سیستماتیک و سابقه قبلی و تنها مبتنی بر تجارب سنتی شکل گرفته است. به این ترتیب، کارآفرینی به مفهوم اصلی و درست آن تاکنون مورد بهره برداری قرار نگرفته و از این مقوله در قلمرو بهداشت و درمان کشور که ویژگی های لازم را برای کارآفرینی دارا می باشد، استفاده مناسبی به عمل نیامده است(۹).

بحران اشتغال متخصصین گروه پزشکی و پیراپزشکی در کشور با توجه به روند افزایش پذیرش دانشجویان در سال های قبل و سیل فارغ التحصیلان جدید، چالش مهمی در بخش بهداشت

و درمان کشور است. بدیهی است بخش دولتی با عنایت به سیاست های برنامه های سوم و چهارم توسعه، امکان جذب این فارغ التحصیلان را نداشته و بازار بخش خصوصی نیز جوابگوی این حجم از نیروهای تخصصی نمی باشد لذا آموزش مهارت های کارآفرینی در جهت یافتن بازارهای جدید، خدمات جدید و ابداع شیوه های نوین در امر اشتغال فارغ التحصیلان گروه پزشکی و پیراپزشکی ضرورتی اجتناب ناپذیر می باشد که این مهم در سایه توسعه و ارتقاء کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی تحقق می یابد. بدیهی است چنانچه به خیل عظیم فارغ التحصیلان جوان و جویای کار در رده های مختلف بهداشتی و درمانی به عنوان یک فرصت نگریسته شود، می توان با شکوفا نمودن استعدادهای بالقوه آنان، زمینه را برای رویارویی با چالش های موجود در آینده مهیا نمود (۱۰).

در این راستا، فقدان تشکیلات یا مراکزی که بتواند بستر لازم را برای آموزش، پژوهش، ترویج، فرهنگ سازی و همچنین حمایت و هدایت فعالیت های کارآفرینانه در حوزه بهداشت، درمان و آموزش پزشکی فراهم نماید به شدت احساس می شود. اگر الگوی تاسیس چنین مراکزی، طراحی و در هسته های اصلی وزارت بهداشت که همانا دانشگاه های علوم پزشکی هستند به کار گرفته شود، از یک طرف دانشجویان گروه های مختلف علوم پزشکی از بدو ورود به دانشگاه، ضمن فراگیری آموزش های نظری و عملی در رشته تخصصی خود، با مفهوم و اهمیت کارآفرینی و نحوه راه اندازی کسب و کار در حوزه کاری خود آشنا شده (کاری که در بسیاری از دانشگاه های جهان مرسوم است) به طوری که پس از فراغت از تحصیل الزاماً بدنبال مشاغل دولتی نبوده و خواهند توانست با حمایت دولت یا سرمایه گذاران ریسکی^۱، کسب و کار جدیدی را راه اندازی نمایند و ثانیاً کارکنان این وزارتخانه در حوزه های مختلف، آموزش های لازم را در رابطه با ابعاد مختلف کارآفرینی فرا گرفته و وفق بهتری فرا زوی آنها گشوده خواهد شد. لذا به منظور رویارویی

با چالش های فوق، طراحی و تبیین الگوی راه اندازی مراکز کارآفرینی متناسب با ماهیت و ماموریت وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی اجتناب ناپذیر می باشد.

این پژوهش، در نظر دارد ضمن بررسی ماموریت ها، اهداف، برنامه ها، تشکیلات، تجارب و فعالیتهای مراکز کارآفرینی در دانشگاه های برخی از کشورهای منتخب و بویژه شناسایی نقاط ضعف و قوت مراکز کارآفرینی دانشگاه های تابعه وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در ایران و با توجه به ویژگیها و شرایط نظام بهداشت و درمان ایران و دانشگاه های علوم پزشکی کشور، الگویی را برای راه اندازی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی طراحی و ارائه نماید. امید است نتایج این پژوهش بتواند راهنمای مفیدی برای سیاستگذاران، برنامه ریزان و مدیران دانشگاه های علوم پزشکی کشور بوده و الگوی طراحی شده، بستر لازم را برای ایجاد و توسعه کارآفرینی در نظام سلامت کشور فراهم نماید.

ب- اهمیت پژوهش

با توجه به تحولات موجود و وقوع "جامعه دانشی"^۱، ارائه الگوهای جدید در عرصه آموزش عالی ضرورتی اجتناب ناپذیر است. به نظر می رسد تغییر و تحولات در عصر حاضر اجازه استفاده از روش های کند و سستی را به دانشگاه ها نمی دهد. در نتیجه این مؤسسات باید برای تطبیق و سازگاری با محیط پیرامون خود، در کارکردهای فعلی شان تغییراتی بوجود آورند. امروزه خواسته ها و انتظارات سازمان ها از خروجی دانشگاه، افرادی کارآفرین، متخصص، خلاق و نوآور می باشد که لازم است نظام های آموزش عالی در این مسیر همنوا و همساز شوند (۱۱).

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، موضوع اشتغال و بیکاری را در اصول ۲۸، ۲۹، ۴۳ و ۴۶ مورد توجه قرار داده است. در سند چشم انداز بیست ساله نظام جمهوری اسلامی ایران، رسیدن به اشتغال کامل پیش بینی شده است. همچنین در اصول حاکم بر برنامه چهارم توسعه، بر

^۱. Learning Society

ایجاد عزم ملی برای دستیابی به اهداف مورد نظر در افق چشم انداز تاکید شده است. که از آن جمله می توان به ایجاد اشتغال مولد و کاهش بیکاری (بند ۳۴)، رقابت پذیر کردن تولید کالاها و خدمات کشور با کشورهای پیشرفته (بند ۲۵)، پشتیبانی از کارآفرینی و نوآوری (بند ۳۷) و ... اشاره داشت. در قانون برنامه چهارم توسعه نیز طی ماده ۲۲ به صورت مستقیم و غیر مستقیم، به موضوع اشتغال، کارآفرینی و جوانب آن پرداخته شده است (۱۲).

راه اندازی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی از این جهت حائز اهمیت است که می تواند زمینه آشنایی جامعه دانشگاهی را با کارآفرینی و بروز ایده های جدید در عرصه خدمات بهداشتی و پزشکی فراهم نموده و به ایجاد کسب و کار و اشتغال مولد و در نهایت توسعه در این بخش منجر شود. در حال حاضر به نظر می رسد علاوه بر نقش مستقیم دولت در ایجاد ردیف های شغلی و جذب نیروهای انسانی جویای کار، راه اندازی مشاغل جدید از سوی متخصصین و فارغ التحصیلان رشته های مختلف علوم پزشکی می تواند راه گشای مشکل شغلی این افراد باشد که مراکز کارآفرینی می توانند این امر را تسهیل نمایند.

... بررسی منابع کتابخانه ای مرکز اطلاعات علمی کشور و وزارت علوم، تحقیقات و فناوری نشان می دهد که در رابطه با موضوع کارآفرینی، پژوهش های انگشت شماری انجام شده است که تماماً بعد از سال ۱۳۷۷ بوده و عمدتاً مربوط به بخش صنعت می باشد و در رابطه با راه اندازی مراکز کارآفرینی در دانشگاه ها به ویژه دانشگاه های علوم پزشکی، هیچ گونه تحقیقی صورت نگرفته است. تنها تعداد معدودی مطالعه در حوزه بهداشت و درمان به عمل آمده که صرفاً موضوع اشتغال را در این بخش مورد توجه قرار داده اند. در دانشگاه های کشورهای خارجی نیز به دلیل عدم تفکیک دانشکده های علوم پزشکی از سایر دانشکده ها، مطالعه ای که صرفاً بر روی حوزه دانشگاهی علوم پزشکی و رشته های وابسته متمرکز شده باشد، مشاهده نگردید. لذا پژوهش حاضر در نوع خود بدیع بوده و ضمن معرفی بیشتر مفهوم و ضرورت کارآفرینی در دانشگاه های علوم پزشکی، و بررسی ادبیات موضوع، در صدد ارائه الگویی است که قابلیت کاربرد در دانشگاه

های علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی ایران را داشته و بتواند راه اندازی مراکز کارآفرینی در اینگونه سازمانها را تسهیل نماید. سازمان هائی که ماموریت دارند علاوه بر فعالیت های آموزشی و پژوهشی، در ارائه خدمات بهداشتی و درمانی نیز ایفای نقش کنند.

ت- اهداف پژوهش

۱- هدف آرمانی

فراهم نمودن زمینه بهره‌مندی از پیامدهای کارآفرینی در عرصه بهداشت و درمان کشور همانند بارور شدن خلاقیتها، تولید ثروت، ایجاد و به کارگیری تکنولوژی، رفع معضل کشور در زمینه بیکاری و نیز رشد اعتماد به نفس در بین دانشگاهیان و فارغ‌التحصیلان گروه های مختلف

۲- هدف کلی

طراحی و ارائه الگوی راه اندازی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های تابعه وزارت بهداشت،

درمان و آموزش پزشکی

۳- اهداف ویژه

۱- شناسایی ماموریت مراکز کارآفرینی در دانشگاه های منتخب کشورهای آمریکا، هلند،

مالزی و ایران

۲- شناسایی اهداف مراکز کارآفرینی در دانشگاه های منتخب

۳- شناسایی برنامه های آموزشی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های منتخب

۴- شناسایی برنامه های پژوهشی مراکز کارآفرینی در دانشگاه های منتخب

۵- شناسایی برنامه های ترویجی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب

۶- شناسایی ساختار سازمانی مراکز کارآفرینی دانشگاه های منتخب